

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ο ΤΖΩΝ ΚΗΤΣ (John Keats, 1795-1821) θεωρείται σήμερα ένας από τους σημαντικότερους μὰ καὶ δημοφιλέστερους ποιητὲς τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Ρομαντισμοῦ. Καί, γιὰ πολλοὺς κριτικούς, ὑπερβαίνει τὰ ρομαντικὰ πλαίσια. Ὁ Χάρολντ Μπλούμ, ἐπὶ παραδείγματι, τὸν θεωρεῖ «μόνο γνήσιο πρόδρομο μιᾶς ἰδιάζουσας μεταρομαντικῆς εὐαισθησίας» ἔτσι ὥστε ἡ ἐποχή μας νὰ προτιμᾷ ὀρισμένα ποιήματα τοῦ Κῆτς «ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὶς καλύτερες στιγμὲς ἑνὸς Μπλαίηκ ἢ Ουόρτζγουορθ ἢ Σέλλεϋ — ἴσως καὶ ἀπὸ ὅλη τὴν ἀγγλικὴ ποίηση μετὰ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰώνα». Ὁ μᾶλλον διαφορετικῶν ἀντιλήψεων Πῶλ ντέ Μᾶν διαπιστώνει καὶ αὐτὸς γιὰ τὸν Κῆτς ὅτι «ἀκολουθώντας μονοπάτια ἐντελῶς δικὰ του, συναντᾷ ἰδέες ποὺ θὰ διαμορφώσουν τὴ μοίρα τοῦ 19ου καὶ τοῦ 20οῦ αἰώνα». Στὰ ἑλληνικά μας πράγματα, οἱ συμβατικοὶ ρομαντικοὶ μας δὲν τὸν εἶχαν πολυπροσέξει, ἀλλὰ στὰ 1892 ὁ νεαρὸς Καβάφης σημείωνε γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐκτενῆ ἀφηγηματικά του ποιήματα ὅτι «εἶναι ἓν ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς Ἀγγλικῆς ποιήσεως. Εἶναι γραμμένον μὲ τὴν εὐκολίαν τῇ χαρακτηρίζουσα τὸν κάλαμον τοῦ ἀληθοῦς ποιητοῦ». Καὶ μισὸν αἰὼνα ἀργότερα, ὁ Σικελιανὸς ἐκλείνει μιὰ ὁμιλία του γιὰ τὸν ἀγαπημένο του «Γιάννη Κῆτς» ὑπογραμμίζοντας τὸ πῶς, λίγο πρὶν πεθάνει, εἶχε αἰσθανθεῖ «τὸ δικαίωμα καὶ τὴ δύναμη νὰ γράφει τ' ὄνομά του ἀπάνω στὴν αἰώνια τῆς μεταβλητότητας ροή, μὲ τὴ βεβαιότητα πῶς ἡ ροὴ αὐτὴ δὲ θὰ

ἔχε στήν πραγματικότητα τὴ δύναμη ποτὲ νὰ τοῦ τὸ σβήσει».¹ Πόσο καὶ πῶς ἰσχύουν τέτοιες κρίσεις γιὰ τὴ δική μας γλώσσα, σήμερα, ἐδῶ;

Τὸ ἔργο τοῦ Κήτς γράφτηκε ἀνάμεσα στὰ εἴκοσι καὶ τὰ εἴκοσι πέντε τοῦ χρόνια — πέθανε νεότατος. Στὸ διάστημα αὐτὸ δημοσίευσε ποιήματά του σὲ λογοτεχνικά περιοδικὰ καὶ συγκέντρωσε ὀρισμένα ἀπὸ αὐτὰ σὲ τρία βιβλία: *Poems* (Ποιήματα, 1817), *Endymion: A Poetical Romance* (Ἐνδυμίων: Ποιητικὴ μυθιστορία, 1818) καὶ *Lamia, Isabella, The Eve of St. Agnes, and Other Poems* (Λάμια, Ἰσαμπέλα, Ἡ παραμονὴ τῆς Ἀγίας Ἀγνῆς καὶ ἄλλα ποιήματα, 1820). Πολλὰ ἄλλα ποιήματά του ἔμειναν πρόχειρα γραμμένα σὲ σκόρπια φύλλα, σὲ περιθώρια βιβλίων ποὺ διάβαζε καί, κυρίως, σὲ ἐπιστολές, συχνὰ πολυσέλιδες, ποὺ ὁ Κήτς ἔστειλε συστηματικά, κυρίως στὰ ἀδέρφια, σὲ φίλους καὶ στὴν ἀγαπημένη του. Τὸ ἐν ζῳῇ δημοσιευμένο μέρος τοῦ ἔργου εἶναι, λοιπόν, μικρὸ σὲ σχέση μὲ τὸ σύνολο ποὺ συλλέχθηκε βαθμιαῖα καὶ ἐκδόθηκε μετὰ θάνατον μὲ πρώτη τὴν ἐκδοσὴ τοῦ 1848 ἀπὸ τὸν R.M. Milnes, *Life, Letters and Literary Remains of John Keats* (Βίος, ἐπιστολές καὶ λογοτεχνικά κατάλοιπα τοῦ Τζῶν Κήτς). Ὅρισμένες διαφορὲς ἀνάμεσα σὲ χειρόγραφες καὶ δημοσιευμένες μορφές ἔχουν ἀπασχολήσει πολὺ καὶ διερευνηθεῖ φιλολογικά.

Στὴν ἐλληνικὴ γλώσσα, ἔχουμε, ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα (ὅταν ὁ Καβάφης δημοσιεύει σὲ ἐλληνόφωνη ἐφημερίδα τῆς Ἀλεξάνδρειας παρουσίαση καὶ μετάφραση ἀποσπασμάτων τῆς «Λάμιας» μαζί μὲ τὸ σχόλιο ποὺ παραθέσαμε πιὸ πάνω), ἀποδόσεις ὀρισμένων ποιημάτων ἢ καὶ ἐπιστολῶν, διάσπαρτες σὲ λογοτεχνικά ἢ φιλολογικά περιοδικὰ ἢ συγκεντρωμένες σὲ ἐλαχιστες αὐτόνομες ἐκδόσεις.²

1. Περισσότερα στοιχεῖα γιὰ τὶς κρίσεις αὐτὲς στὸ «Ἐπίμετρο» τῆς ἐκδόσῆς μας.

2. Γιὰ πληρέστερα βιβλιογραφικά στοιχεῖα βλ. «Στοιχεῖα βιβλιογραφίας» στὸ τέλος τῆς παρούσας ἐκδόσεως.

Ἡ ἀνὰ χεῖρας διγλωσση ἔκδοσις ἦταν πρότασις τοῦ Κώστα Δαρδανοῦ γιὰ τὴν ὁποία (μὰ καὶ γιὰ τὶς συζητήσεις ποὺ ἀκολούθησαν) τοῦ εἶμαι εὐγνώμων. Σκοπὸ ἔχει νὰ παρουσιάσει μιὰ νέα ἔμμετρη μετάφρασις ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ποιημάτων τοῦ Κήτς ποὺ ἔχουν ἀναδειχθεῖ ἀπὸ τὴν κριτικὴ (ἢ καὶ θεωρηθῇ καν ἀπὸ τὸν μεταφραστή) ἰδιαίτερα ἐνδιαφέροντα ἢ ἐλκυστικά, οὕτως ὥστε νὰ ἔχουμε συγκεντρωμένο ἓνα χαρακτηριστικὸ δεῖγμα τοῦ συνόλου.

Ὁ λόγος δὲν εἶναι μόνο τὸ ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα κεφάλαιο τῆς νεότερης εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας ποὺ ἡ νεοελληνικὴ μας λογοτεχνικὴ παράδοσις δὲν ἔχει προσεγγίσει ἐπαρκῶς. Εἶναι, κυρίως, ἡ αἴσθησις ὅτι, ὅπως ἀναπτύσσεται ἀναλυτικότερα στὸ «Ἐπίμετρο» τῆς παρούσας ἔκδοσις, ὁ Κήτς ἔδωσε πολὺ ἰδιαίτερη τροπὴ σὲ θέματα ἢ στάσεις ποὺ θεωροῦνται ρομαντικές ἀλλὰ ἀφοροῦν τῇ νεότερῃ ποίησιν, καὶ δὴ τῇ λυρικῇ, στὸ σύνολό της· στὴν ἰδέα, γιὰ παράδειγμα, ὅτι πάντα ὑπάρχει κάτι πού, ἀναπόδραστα ὑπολειπόμενο ἢ περίσσιο, κάνει τὶς ζωὲς τῶν ἀνθρώπων νὰ μὴ βολεύονται μὲ τὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς τους. Γιὰ τὸν Κήτς, δὲν πρόκειται γιὰ κάτι σπάνιο ἢ ἀνεύρετο, ἀλλοτινὸ ἢ μελλούμενο, προνόμιο ξεχωριστῶν πνευμάτων ἢ ψυχῶν· εἶναι δυνατότητα ποὺ διέπει τὴν ἀνθρώπινη πραγματικότητα, διαρκῶς καὶ πανταχοῦ ἰσχύουσα γιὰ τὸν καθένα. Κουκούτσι τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασις, ποὺ λιώνει καὶ ρέει μὲ τὸ κάθε ζωτικὸ κάλεσμα συγχρωτισμοῦ — κάτι σκέτα ἀνθρώπινο. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ ἀκούγεται καὶ στὸ πῶς ὁ Κήτς χειρίζεται τὴν ποιητικὴ γλῶσσα, τὴν τέχνη της καὶ τὴν τεχνικὴ της — θυμίζοντάς μας ἐπίμονα ὅτι ἡ ποίησις βρίσκειται στὴν ἐντατικὰ ἐκφραστικὴ σχέσις ἤχου καὶ νοήματος, ἰδεῶν καὶ τρόπων. Κι ἔτσι ἡ ποίησις αὐτὴ συνιστᾷ ὥραία πρόκλησις, κριτικὴ καὶ μεταφραστικὴ, γιὰ μιὰ ἐποχὴ πού, ὅπως ἡ δική μας, διερευνᾷ ἐκ νέου τὶς σχέσεις της μὲ τὴ λυρικὴ παράδοσις.

Φιλοδοξοῦμε νὰ δώσουμε μιὰ ἀρχικὴ ἀλλὰ ἀντιπροσωπευτικὴ εἰκόνα τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Κήτς. Τὸ βιβλίον ἔχει τὰ ἀκόλουθα μέρη:

– Τὸ βασικὸ τοῦ σώμα με τὰ πρωτότυπα ποιήματα καὶ τὴ μετάφραση ἀντικριστά, τοὺς στίχους ἀριθμημένους σὲ αὐστηρὴ ἀντιστοιχίση.

– Σχόλια, με στοιχεῖα κυρίως ἐκδοτικά (συγγραφή καὶ πρώτη δημοσίευση), πραγματολογικὰ (διευκρινίσεις ἀπαραίτητες γιὰ τὴν κατανόηση ἀναφορῶν σὲ πρόσωπα καὶ πράγματα) καὶ φιλολογικὰ (διαφορετικὲς ἐκδοχὲς ἂν οἱ διαφορὲς κρίνονται σημαίνουσες καὶ δὴ γιὰ τὴ μετάφραση) — σὺν ὁρισμένα ἐρμηνευτικοῦ καὶ μεταφραστικοῦ ἐνδιαφέροντος.

– Ὡς ἐπίμετρο, μελέτημα ὅπου συζητοῦνται βασικὰ στοιχεῖα καὶ προβληματισμοὶ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κήτης, γιὰ τὴν κριτικὴ ὑποδοχὴ καὶ ἀναγνώρισή του στὸ διεθνὲς καὶ στὸ ἐλληνικὸ πεδίο, γιὰ τὴ σημασίαν του γιὰ μᾶς σήμερα καί, τέλος, γιὰ τὴ μετάφρασή του. Στὸ κείμενο αὐτὸ παραθέτουμε καὶ ἐκτεταμένα ἀποσπάσματα ἐπιστολῶν τοῦ Κήτης ποὺ μεταφράζονται καὶ αὐτὰ εἰδικὰ γιὰ τὴν παρούσα ἐκδοσὴ.

– Τέλος, παρατίθενται στοιχεῖα βιβλιογραφίας γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κήτης, γιὰ μελέτες καὶ κριτικὲς τοῦ ἀποτιμήσεις καθὼς καὶ γιὰ προηγούμενες ἐλληνικὲς τοῦ μεταφράσεις.

Ἡ σειρά παρουσίασης τῶν ποιημάτων γίνεται συνδυάζοντας δύο κριτήρια ὥστε νὰ διευκολυνθεῖ ὁ ἀναγνώστης ποὺ θὰ ἐπιθυμοῦσε μία συστηματικὴ προσέγγιση τοῦ συνόλου: εἶδος καὶ χρονολογικὴ σειρά ὁλοκλήρωσης τῆς συγγραφῆς. Τὸ βασικὸ σώμα τῶν ποιημάτων χωρίζεται ἔτσι σὲ τρεῖς ἐνότητες:

– Ποιήματα μικρῆς ἔκτασης (σονέτα καὶ ἄλλα ποιήματα, σχετικὰ ὀλιγόστιχα, εἴκοσι δύο τὸν ἀριθμὸ). Τὰ περισσότερα εἶναι γραμμένα ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς ποιητικῆς δουλειᾶς τοῦ Κήτης, τὸ 1815, μέχρι τὸ 1819 (χρονιὰ ποὺ ὁ Κήτης στρέφει τὴν προσοχή του στὰ ἐκτενέστερα ποιήματα ποὺ θὰ συνθέσουν τὴν τελευταία συλλογὴ ποὺ ἐξέδωσε). Στὸ τέλος τῆς ἐνότητος τοποθετοῦμε καὶ δύο μικρὰ κομμάτια ἀπὸ τοὺς τελευταίους μῆνες τῆς ζωῆς του, γραμμένα παράλληλα με (ἢ καὶ μετὰ) τὰ πολύστιχα ποιήματα τῶν ἐπόμενων ἐνοτήτων μας. Τὰ τέσ-

σερα πρώτα ποιήματα τῆς ἐνότητος αὐτῆς δημοσιεύτηκαν ἀπὸ τὸν Κῆτς στὰ *Poems* τοῦ 1817. Τὰ δύο ἐπόμενα δημοσιεύτηκαν ἀπὸ τὸν ἴδιο μόνο σὲ περιοδικὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἦταν ἀδημοσίευτα ὅσο ζοῦσε. Ἐχομε ἔτσι συγκεντρωμένη, στὴν πρώτη αὐτῆ ἐνότητα, μιὰ εὐληπτή εἰκόνα τῆς συνολικῆς ἐξέλιξης τῆς ποιητικῆς τοῦ Κῆτς σὲ ὀλιγόστιχες φόρμες — πού δείχνει καὶ τὴ βαθμιαία ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ κοινούς τόπους τοῦ ποιητικοῦ κύκλου τῶν ρομαντικῶν ποιητῶν μὲ τοὺς ὁποίους συνδέθηκε.

— Λυρικά ποιήματα μέσης ἑκτασης, ὅλα γραμμένα στὴ διάρκεια τῆς ἐκπληκτικῆς παραγωγικῆς χρονιᾶς τοῦ 1819. Ἐδῶ ἔχομε τὴν πολὺ γνωστὴ μπαλάντα «*La Belle Dame sans Merci*» (δημοσιευμένη ἀπὸ τὸν ποιητὴ μόνο σὲ περιοδικό) καί, στὴ συνέχεια, ἑπτὰ συνθέσεις πού ἀκολούθησαν καὶ θὰ μπορούσαν ὅλες νὰ χαρακτηριστοῦν ὡδές. Πέντε ἀπὸ τίς ὡδές αὐτὲς δημοσίευσε ὁ Κῆτς στὴν τρίτη συλλογὴ πού ἐξέδωσε τὸ 1820 καὶ τίς παρουσιάζουμε μὲ τὴ σειρά πού ἔχουν στὴν ἔκδοση ἐκείνη: «᾽Ωδὴ σὲ ἀηδόνη», «᾽Ωδὴ γιὰ μιὰ ὕδρια ἑλληνικὴ», «᾽Ωδὴ στὴν Ψυχὴ», «Στὸ φθινόπωρο» «᾽Ωδὴ γιὰ τὴ μελαγχολία». Οἱ ὑπόλοιπες ἦταν ἀδημοσίευτες ἀπὸ τὸν ἴδιο. Ἐχομε ἔτσι συγκεντρωμένο τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς συνειδητῆς στροφῆς πού ἐπιχειρεῖ ὁ Κῆτς ἀπὸ πλευρᾶς στιχουργικῆς ἀλλὰ καὶ ποιητικῆς γενικότερα.

— Ἡ *Πρώτη* τοῦ Ὑπερίωνα, ποίημα ἐπικολυρικῶν τόνων, γραμμένο καὶ αὐτὸ τὸ 1819 (λίγο πρὶν ἀπὸ τίς τελευταῖες ὡδές) καὶ ἀδημοσίευτο ἀπὸ τὸν ποιητὴ. Ἐκφράζει τὴν κατεύθυνση πού πῆραν οἱ δρόμοι τῶν ἐκτενέστερων ἀφηγηματικῶν συνθέσεων τοῦ Κῆτς — καὶ ἴσως ἐνδιαφέρει κυρίως ἐκείνους πού θὰ ἤθελαν νὰ ἐντρυφήσουν περισσότερο σὲ περιοχὲς μᾶλλον δύσβατες πλέον.

Γιὰ τὸ πρωτότυπο, χρησιμοποίησαμε τὴ φιλολογικὰ ἐνημερωμένη καὶ ἀναλυτικὰ σχολιασμένη ἔκδοση: John Keats, *The Complete Poems*, ἐπιμ. John Barnard, Penguin Books, London 2006 (3ῃ ἔκδοση, ἐνημερωμένη, 754 σελίδες). Ἡ ἔκδοση

αὐτὴ στηρίχθηκε σὲ προηγούμενες ἐνημερωμένες ἐκδόσεις καὶ ιδιαίτερα στὶς καθοριστικὲς σχετικὲς ἔρευνες χειρογράφων καὶ φιλολογικὲς προτάσεις τοῦ Στίλλινγκερ στὸ *The Poems of John Keats*, ἐπιμ. Jack Stillinger, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1978.

Οἱ ὀρθογραφικὲς καὶ τυπογραφικὲς συμβάσεις τῆς ἐποχῆς τοῦ Κῆτς διέφεραν ἀπὸ τὶς σημερινὲς σὲ πολλὰ — μὲ διαφορὲς ὅχι ἀσήμαντες ποιητικά. Ἐξάλλου, τὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ παρουσιάζουν ἀρκετὲς ἰδιορρυθμίες ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῇ — ἐνῶ γιὰ τὶς δημοσιευμένες μορφὲς φαίνεται ὅτι ὁ Κῆτς ἄφηγε τὴν τελικὴ ἐπιλογὴ γιὰ τὰ σχετικὰ ζητήματα, κυρίως στίξης, στὸν ἐκάστοτε ἐκδότῃ του. Ἡ ἔκδοση Barnard ἀκολουθεῖ κατὰ πόδας τὶς πηγές, μὲ ἐλάχιστες δικές της παρεμβάσεις. Διατηρεῖ κατὰ κανόνα τὴ σποραδικὴ χρῆση παλαιότερων γραφῶν ὀρισμένων λέξεων καθὼς καὶ τὴ χρῆση ἀρχικῶν κεφαλαίων σὲ ὀρισμένα οὐσιαστικά — πρακτικὴ ὅχι ἀσυνήθιστη γιὰ τὴν ἀγγλικὴ τῆς ἐποχῆς, ποὺ δηλώνει ὅτι πρόκειται γιὰ οὐσιαστικὴ κεντρικῆς νοηματικῆς λειτουργίας. Προσέχει ιδιαίτερα τὴ στίξη, ἀκόμα καὶ ὅταν ἡ σημασία της δὲν εἶναι προφανὴς καὶ δὴ τὸ κόμμα-τελεία, τὴν ἄνω κάτω τελεία, καί, κυρίως, τὴν παύλα (em dash) ποὺ ὑποδηλώνει διακοπὴ ἢ ἀλλαγὴ ροῆς τοῦ λόγου μὲ τρόπο ἀνάλογο ἐκείνου τῆς δικῆς μας — ἀλλὰ μὲ κάπως εὐρύτερη χρῆση. Ἡ ἔκδοσή μας ἀκολουθεῖ σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα τὴν ἔκδοση Barnard. Τηροῦμε, γιὰ τὸ πρωτότυπο, τὴν τυπογραφικὴ σύμβαση τοῦ κεφαλαίου στὴν ἀρχὴ κάθε στίχου· καὶ ἀκολουθοῦμε κατὰ κανόνα, ὅπως καὶ τὸ πρωτότυπο, στοίχιση μὲ βάση τὴ ρίμα. Ὅταν τὸ ποίημα εἶναι ἄτιτλο (πράγμα πολὺ σύνηθες στὸν Κῆτς) προτείνεται γιὰ τίτλος, ὅπως συνηθίζεται, ὁ πρῶτος στίχος τοῦ ποιήματος (τοῦ πρωτοτύπου καὶ ἀντιστοίχως τῆς μετάφρασης) ὁ ὁποῖος μπαίνει ἐδῶ σὲ ἀγκύλες γιὰ νὰ διαφοροποιεῖται ἀπὸ τοὺς τίτλους τῶν κανονικῶν τιτλοφορημένων ποιημάτων.

Σὲ ἐλάχιστες περιπτώσεις προσθέτουμε ὑποσελίδια πραγματολογικὰ σχόλια στὸ σῶμα τοῦ πρωτοτύπου κειμένου γιὰ τὴν ἄμεση διευκόλυνση τοῦ ἀναγνώστη.

Γιὰ τὶς ἐπιστολὲς ποὺ μεταφράζουμε στὸ «Ἐπίμετρο» χρησιμοποιήθηκε ἡ ἔκδοση *The Letters of John Keats*, ἐπιμ. Maurice Buxton Forman, Oxford University Press, London 1947 (3η ἔκδοση).

Τὸ βιβλίο μας εἶχε τὴν τύχη νὰ δουλευτεῖ ἀπὸ συνεργάτες ποὺ ἀνταποκρίθηκαν ἀπολύτως στὶς ἰδιαίτερες δυσκολίες του, τοὺς ὁποίους εὐχαριστῶ βαθύτατα. Ἀναφέρομαι στὸν Γιάννη Μαμάη — ποὺ ἀποτύπωσε στὸ βιβλίο ὅλη τὴ σπάνια τέχνη καὶ φροντίδα τῆς παράδοσης ποὺ ἐκπροσωπεῖ — καὶ στὴν Ἀρετὴ Μπουκάλα — ποὺ ἐπιμελήθηκε τὰ κείμενα μὲ τὸν μοναδικὸ τρόπο ποὺ ἔχει νὰ ἐλέγχει τὸ γράμμα στηρίζοντας τὸ πνεῦμα.

* * *

Γιὰ πρώτη γεύση, προτείνω λίγους στίχους ἀπὸ ἓνα ποίημα ποὺ δὲν ἔχει συμπεριληφθεῖ στὴν ἔκδοσή μας. Τὸ ποίημα αὐτὸ ἀφορᾷ τὴ φύση, τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ποιητικὴ δημιουργία. Εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτη δημοσιευμένη συλλογὴ τοῦ Κῆτος καὶ ἔρχεται, ἄτιτλο, ἀμέσως μετὰ τὸ σονέτο ἀφιέρωσης τῆς συλλογῆς σὲ φίλο ποιητὴ. Ὁ πρῶτος στίχος του δίνει, νομίζω, μιὰ πολὺ χαρακτηριστικὴ εἰκόνα τοῦ ἴδιου τοῦ Κῆτος: «I stood tip-toe upon a little hill» [Στὶς μύτες στάθηκα ἐπάνω σὲ λοφάκι]. Πρὸς τὸ κλείσιμο τοῦ ποιήματος, ἔχουμε τὴν παρακάτω σκηνὴ ὅπου νέοι καὶ νέες χαίρονται ν' ἀντικρίζουν, θαυμάζοντας, ὁ ἓνας τὸν ἄλλον — καὶ προκύπτει ποίηση:

And springing up, they met the wondering sight
Of their dear friends, nigh foolish with delight;
Who feel their arms, and breasts, and kiss and stare,
And on their placid foreheads part the hair.
Young men, and maidens at each other gazed
With hands held back, and motionless, amazed
To see the brightness in each other's eyes;
And so they stood, filled with a sweet surprise,
Until their tongues were loosed in Poesy.³

3. John Keats, *The Complete Poems*, ἐπιμ. John Barnard, Penguin Books, London 2006, σ. 82. Πρόκειται γιὰ τοὺς στίχους 227-235. Δὲν μπο-

Καὶ τιναχτῆκαν κι εἶδαν καὶ σαστίσανε
τὶς φιλικές τους ὄψεις· καὶ τοὺς τρέλαινε,
ποὺ χέρια, στήθια νιώθανε, βλέμμα, φιλί,
τὴν κόμη σὲ γαλήνια μέτωπα ἤρεμη.
Ἀσάλευτοι νέοι καὶ νιές ποὺ κοίταζαν
ὁ ἓνας τους τὸν ἄλλο κι ὅλο θαύμαζαν
νὰ βλέπουν φέγγος ἀλλεπάλληλες ματιές·
κι ἔστεκαν ἔτσι, ἀπορίες γλυκύτατες,
ὥσπου οἱ γλῶσσες τους κύλησαν ποίηση.

21 Ἰουνίου 2021

Γιῶργος Βάρσος

ρῶ νὰ μὴν προτείνω τὴ σύγκριση μὲ τοὺς στίχους τῆς τελευταίας ραψωδίας τῆς *Ἰλιάδας* ποὺ διάβαζε ὁ Κῆτς στὴν ἐλισαβετιανὴ μετάφραση τοῦ Τσάπμαν (George Chapman, 1559-1634), ὅπου, σὲ πολὺ διαφορετικὴ ἀτμόσφαιρα βεβαίως, ὁ Ἀχιλλέας καὶ ὁ Πρίαμος θαυμάζουν ὁ ἓνας τὸ ἀντίκρισμα τοῦ ἄλλου πρὶν ξεκινήσει ἡ συνομιλία τους: «ἦτοι Δαρδανίδης Πρίαμος θαύμαζ' Ἀχιλλῆα / ὅσσοις ἔην οἶός τε· θεοῖσι γὰρ ἄντα ἐώκει· / αὐτὰρ δὲ Δαρδανίδην Πριάμον θαύμαζεν Ἀχιλλεὺς / εἰσορόων ὄψιν τ' ἀγαθὴν καὶ μύθον ἀκούων. / αὐτὰρ ἐπεὶ τάρπησαν ἐς ἀλλήλους ὁρόωντες, / τὸν πρότερος προσέειπε γέρον Πρίαμος θεοειδής» (*Ἰλιάς*, Ω, 629-634). Ὁ Τσάπμαν μεταφράζει ὡς ἑξῆς: «Priam sate amaz'd to see the prime / Of Thetis' son, accomplish'd so with stature, looks and grace, / In which the fashion of a god ye thought had chang'd his place. / Achilles fell to him as fast, admir'd as much his years / (Told in his grave and good aspect); his speech even charm'd his ears / so order'd, so material» (*Chapman's Homer*, Wordsworth Classics of World Literature, London 2000, σ. 406, στ. 561-565).

ΣΟΝΕΤΑ
ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΜΙΚΡΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ
(1815-1820)

[O, SOLITUDE! IF I MUST WITH THEE DWELL]

O Solitude! if I must with thee dwell,
Let it not be among the jumbled heap
Of murky buildings; climb with me the steep —
Nature's observatory — whence the dell,
5 Its flowery slopes, its river's crystal swell,
May seem a span; let me thy vigils keep
'Mongst boughs pavilioned, where the deer's swift leap
Startles the wild bee from the foxglove bell.
But though I'll gladly trace these scenes with thee,
10 Yet the sweet converse of an innocent mind,
Whose words are images of thoughts refined,
Is my soul's pleasure; and it sure must be
Almost the highest bliss of human-kind,
When to thy haunts two kindred spirits flee.

[Α, ΜΟΝΑΞΙΑ! ΜΑΖΙ ΣΟΥ ΑΝ ΕΧΩ ΝΑ ΖΩ]

Ἄ, Μοναξιά! μαζί σου ἂν ἔχω νὰ ζῶ,
θέλω νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ συμφυρμὸ μακριὰ
χτισμάτων ἄχαρων· ἔλα, στ' ἀπόκρημνα —
τῆς φύσης ἄκρα — πᾶμε, τὸ ἀσύνορο
κοιλάδων, κορφῶν, ποταμῶν ὅλο ἀπλωτὸ 5
νὰ δοῦμε πέρα· ἡ ἀγρυπνία μας σὲ γλυκιὰ
νὰ φωλιάζει σκιά, νὰ πηδάει ἄξαφνα
τὸ ἐλάφι, νὰ σκιρτάει μέλισσα στὸν ἀνθό.
Ὅμως, κι ἂν ἀγναντέματα τέτοια μ' ἐσέ 10
τὰ χαίρομαι, διψῶ ψυχῆς ἀπόλαυση
ποὺ δίνει μιὰ συνομιλία φιλική,
μὲ λέξεις ποὺ τίς σκέψεις σχηματίζουνε·
εἶναι χαρά, θαρρῶ, τοῦ ἀνθρώπου πάμπρωτη,
στὰ μέρη σου μαζί ψυχὲς νὰ χάνονται.

TO MY BROTHER GEORGE

Many the wonders I this day have seen:
The sun, when first he kissed away the tears
That filled the eyes of morn — the laurelled peers
Who from the feathery gold of evening lean —
5 The ocean with its vastness, its blue green,
Its ships, its rocks, its caves, its hopes, its fears —
Its voice mysterious, which whoso hears
Must think on what will be, and what has been.
E'en now, dear George, while this for you I write,
10 Cynthia is from her silken curtains peeping
So scantily, that it seems her bridal night,
And she her half-discovered revels keeping.
But what, without the social thought of thee,
Would be the wonders of the sky and sea?

ΣΤΟΝ ΤΖΩΡΤΖ, ΤΟΝ ΑΔΕΡΦΟ ΜΟΥ

καὶ στὸν Μανόλη, τοῦ μεταφραστῆ

Τὰ θάματα ποὺ ἀντίκρισα καὶ σήμερα, πολλά:
ὁ ἥλιος ποὺ τὰ δάκρυα στέγνωσε μὲ φιλί,
σὰν κύλαγαν στὰ μάτια τῆς αὐγῆς — τὰ μέτωπα
ποὺ δάφνη στεφανώνει, ὦρα χρυσοπτέρουγη —
τὸ πέλαο μὲ τὸ ἄχανές, γαλανό του βαθύ, 5
καράβια, βράχια καὶ σπηλιές καὶ φόβοι κι ὄνειρα —
καὶ μιὰ φωνὴ πού, ὅποτε ἀκουστεῖ, ἀλλόκοτη
λέει ὅλα τὰ μελλούμενα, τὰ τώρα, τὰ παλιά.
Κι ὅσο, ἀδερφέ μου, ἐγὼ γιὰ σὲ τὸ στίχο γράφω αὐτό,
κρυμμένη στὰ μεταξωτὰ ἡ Κυνθία κρυφοκοιτάει 10
καὶ σέρνει φευγαλέο, λές, χορὸ γαμήλιο,
νυχτερινό, καὶ μὲ χαρὲς ἀνέγνωρες μεθάει.
Μὰ δίχως τὶς φιλέταιρες δικές σου θύμησης,
τί θά ’ταν τόσοι οὐρανοί, τί τόσες θάλασσες;

ON FIRST LOOKING INTO CHAPMAN'S HOMER*

Much have I travelled in the realms of gold,
And many goodly states and kingdoms seen;
Round many western islands have I been
Which bards in fealty to Apollo hold.
5 Oft of one wide expanse had I been told
That deep-browed Homer ruled as his demesne;
Yet did I never breathe its pure serene
Till I heard Chapman speak out loud and bold:
Then felt I like some watcher of the skies
10 When a new planet swims into his ken;
Or like stout Cortez** when with eagle eyes
He stared at the Pacific — and all his men
Looked at each other with a wild surmise —
Silent, upon a peak in Darien.

* George Chapman (1559-1634): ποιητής και από τους πρώτους και σημαντικότερους μεταφραστές του Όμηρου στα αγγλικά (βλ. «Σχόλια»).

** Hernán Cortés (1485-1547): Ίσπανός εξερευνητής (ἡ κατακτητής), κυρίως τῶν χωρῶν τοῦ σημερινοῦ Μεξικοῦ. Ἐδῶ ἀπεικονίζεται στὴ ζώνη τοῦ Νταριέν (Tapón del Darién), δυσπρόσιτη περιοχὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, μεταξὺ Παναμᾶ καὶ Κολομβίας, ἀνάμεσα στὸν Εἰρηνικὸ καὶ τὴν Καραϊβικὴ (βλ. καὶ «Σχόλια»).

Πολὺ ἔχω ταξιδέψει σὲ χῶρες δλόχρυσες
 καὶ ἄστεα καὶ τὸ νοῦ πολλῶν ἀνθρώπων ἔχω δεῖ·
 πελάγισα στὰ δυτικὰ νησιώτικες ἀκτὲς
 ποὺ κατοικοῦν βάρδοι, πιστοὶ τοῦ Φοίβου ἀκόλουθοι.
 Κι ἔλεγαν γιὰ μιὰν ἀπλωσιὰ ἱστορίες πάμπολλες — 5
 τοῦ βαθυμέτωπου Ὀμήρου ἀπόλυτη νομή·
 μὰ δὲν ἀνάσανα τίς γαληνότατές του πνοές,
 παρὰ ὅταν ἄρρηκτη ἄκουσα τοῦ Τσάπμαν τῇ φωνή·
 κι ἔνιωσα σὰν νυχτερινῶν ἀστερισμῶν θεωρός,
 ποὺ νέος πλανήτης στὰ οὐράνια του ξάφνου κυλᾷ· 10
 ἢ ρωμαλέος Κορτὲς ποὺ ἴδιος θαλασσευτὸς
 ξάνοιγε τὸν Εἰρηνικό — οἱ ἄντρες του βλέμματα
 μιᾶς ἀπορίας ἄγριας — ὀρθὸς αὐτός, βουβὸς
 σὲ μιὰ κορφὴ στοῦ Δαριέν τὸ πέρασμα, ψηλά.

ON LEAVING SOME FRIENDS AT AN EARLY HOUR

Give me a golden pen, and let me lean
 On heaped up flowers, in regions clear, and far;
 Bring me a tablet whiter than a star,
Or hand of hymning angel, when 'tis seen
5 The silver strings of heavenly harp atween:
 And let there glide by many a pearly car,
 Pink robes, and wavy hair, and diamond jar,
And half-discovered wings, and glances keen.
The while let music wander round my ears,
10 And as it reaches each delicious ending,
 Let me write down a line of glorious tone,
And full of many wonders of the spheres:
 For what a height my spirit is contending!
 'Tis not content so soon to be alone.

Χρυσή γραφίδα δῶσε μου κι ἄσε με ἀπαλὰ
σὲ φεγγερὸ κι ἀπόμακρο νὰ γείρω ἀνθόκηπο·
πίνακα φέρε μου κι ἀπὸ τ' ἀστέρι πιὸ λευκὸ
ἢ τοῦ ἀγγέλου ποὺ ὑμνωδοῦν ἀπαλὰ δάχτυλα
καὶ ἤχοῦν τῶν οὐρανοχορδῶν ἀρπίσματα γλυκά: 5
νὰ κυλοῦν ἄσε ἄρματα πέρλας ἀχνόφωτο,
κύμα μαλλιά, ρόδινα πέπλα, διαμάντια σωρό,
φτεροῦγες μισανοίγματα, ματιές καλέσματα.
Καὶ μιᾶς πλανεύτρας μουσικῆς ποὺ μὲ περιπολεῖ,
ἄσε ἀργὰ νὰ χάνονται φράσεις ἡδονικές, 10
ἐνῶ ἐγὼ ἀκαρτέρητου τόνου δοξαστικοῦ
θὰ γράφω στίχο ν' ἀπηχεῖ σφαῖρες οὐράνιες:
τὸ πνεῦμα μου εἶναι ζηλωτῆς ὕψους ἀλλόκοτου —
τὴν ἄωρη μοναξιά του ἄλλο νὰ τὴν κάμει τί;

ON SEEING THE ELGIN MARBLES

My spirit is too weak — mortality
 Weighs heavily on me like unwilling sleep,
 And each imagined pinnacle and steep
Of godlike hardship tells me I must die
5 Like a sick Eagle looking at the sky.
 Yet 'tis a gentle luxury to weep
 That I have not the cloudy winds to keep
Fresh for the opening of the morning's eye.
Such dim-conceived glories of the brain
10 Bring round the heart an undescribable feud;
So do these wonders a most dizzy pain,
 That mingles Grecian grandeur with the rude
Wasting of old Time — with a billowy main —
 A sun — a shadow of a magnitude.